

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงมาก ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการเมือง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539) อันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมทั้งในด้านประชากร สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการเมือง การเปลี่ยนแปลงสังคมโลกก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมไทยและการพัฒนาการศึกษาของไทยจำเป็นต้องเตรียมคนให้พร้อมให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทยในอนาคตได้อย่างสันติสุข การพัฒนาจึงมุ่งที่จะพัฒนาคนหรือคุณภาพของคน ให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ การศึกษาจะเป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาคนให้มีความสามารถเต็มตามศักยภาพ มีพัฒนาการที่สมดุลทั้งปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม (พยุหศักดิ์ จันทรสุนทร, 2541) โดยเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้สนับสนุนให้คนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา โดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถ และมีคุณภาพ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2520 ไว้ว่า "การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทักษะคดี ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศก็ย่อมทำได้สะดวกราบรื่น ได้ผลที่แน่นอน และรวดเร็ว" (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539)

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การดำเนินงานทางธุรกิจการค้าและการบริการได้อย่างมีคุณภาพได้นั้น กำลังแรงงานที่อยู่ในระบบการผลิต การค้าและการบริการจะต้องเป็นกำลังแรงงานที่มีความรู้ความสามารถและทักษะที่จะใช้เทคโนโลยีได้อย่างถูกต้องเหมาะสมด้วย ซึ่งกำลังแรงงานจะมีคุณภาพได้ต้องมีความรู้พื้นฐานและความรู้ทางวิชาชีพอยู่ในระดับที่เหมาะสม (ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมการศึกษาอาชีพ, 2539)

กรมการศึกษานอกโรงเรียน เป็นหน่วยงานหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษา เล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรบุคคลที่เป็นส่วนหนึ่งในองค์กรของสถานประกอบการ ซึ่งเป็นพลังที่

สำคัญในการพัฒนาประเทศ และเห็นว่าการศึกษาสามารถดำเนินการควบคู่ไปกับการทำงานได้ ถ้าเปิดโอกาสนำระบบการศึกษานอกโรงเรียน สำหรับพัฒนาวิชาชีพให้กลุ่มแรงงานที่อยู่ในสถานประกอบการ หรือผู้ที่มีประสบการณ์ทางอาชีพให้มีคุณภาพตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่ทันสมัย จึงได้เสนอคณะรัฐมนตรี ขออนุมัติ จัดการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ โดยการศึกษาทางไกลและคณะรัฐมนตรีได้ อนุมัติในหลักการให้ดำเนินการได้เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2538 ซึ่งการจัดการศึกษาโดยการศึกษาทางไกลนี้ คาดว่าจะเป็นวิธีการที่มีความเหมาะสมกับผู้ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ผู้ที่กำลังทำงานอยู่ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ ได้ศึกษาควบคู่ไปกับการทำงาน และในขณะเดียวกันผู้เรียนยังจะสามารถนำความรู้ไปใช้กับการปฏิบัติหน้าที่ได้ทันที (ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมการศึกษาอาชีพ, 2539)

กรมการศึกษานอกโรงเรียน จึงได้ดำเนินการจัดการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 วิธีเรียนทางไกล โดยเริ่มใช้หลักสูตรตั้งแต่ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2539 เปิดสอน 4 สาขาวิชาประเภทวิชาพาณิชยกรรม คือ สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการ และสาขาวิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว โดยให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดและกรุงเทพมหานคร เลือกเปิดสอนสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งตามความพร้อมของจังหวัด นำร่องทดลองใช้หลักสูตร 20 จังหวัดโดยกำหนดเป้าหมายกระจายไปในแต่ละภูมิภาคดังนี้ คือ ภาคกลาง ได้แก่ กรุงเทพฯ นนทบุรี สมุทรสงคราม ปทุมธานี และนครปฐม ภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา และนครสวรรค์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ขอนแก่น อุดรธานี อุบลราชธานี และนครราชสีมา ภาคตะวันออก ได้แก่ ชลบุรี ระยองและสมุทรปราการ ภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี สงขลา นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี และในปีการศึกษา 2540 ได้มีการขยายผลการใช้หลักสูตรทั่วประเทศ โดยเปิดสอน 4 สาขาวิชาในประเภทวิชาพาณิชยกรรม และต่อมาได้มีการขยายผลการใช้หลักสูตรเพิ่มเติมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 ดังนี้ คือ 1) ประเภทวิชาพาณิชยกรรม มีเพิ่ม 1 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาธุรกิจและการบริการอุตสาหกรรม 2) ประเภทวิชาอุตสาหกรรม ประกอบด้วยสาขาวิชาช่างเชื่อมอุตสาหกรรม สาขาวิชาช่างยนต์ สาขาวิชาช่างอุตสาหกรรมเซรามิก สาขาวิชาช่างอิเล็กทรอนิกส์อุตสาหกรรม และ 3) ประเภทวิชาคหกรรม ประกอบด้วยสาขาวิชาการดูแลเด็กและผู้สูงอายุ และสาขาวิชาธุรกิจอาหาร (ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมการศึกษาอาชีพ, 2541)

การศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 เป็นการเรียนจากแหล่งความรู้ที่หลากหลายผสมผสานกัน เช่น ชุมชน ตำรา

เอกสาร วิถีทัศน์ สื่อโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมไทยคม เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีการพบกลุ่ม และรับการสอนเสริมร่วมกัน สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 3 ชั่วโมง ตลอดภาคเรียนหนึ่ง ๆ จะมีการพบกลุ่มประมาณ 18 ครั้ง โดยมีครูประจำกลุ่มเป็นผู้ให้คำแนะนำ และร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้สถานประกอบการหรือสถานที่ซึ่งสถานศึกษากำหนดเป็นที่สำหรับพบกลุ่ม ในการพบกลุ่มนั้นมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 เรื่อง คือ กิจกรรมการสอนเสริม ซึ่งเป็นเรื่องของการเรียนเนื้อหาในรายวิชาที่ลงทะเบียนเรียน และกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งเป็นการพัฒนานุคลิกภาพของนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ฝึกทักษะในกระบวนการกลุ่ม ทักษะการพูด ทักษะการคิด รวมถึงการลงมือฝึกปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษา (ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมการศึกษาอาชีพ, 2539)

การเรียนการสอนทางไกลนั้นกิจกรรมการพบกลุ่มมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะนักศึกษาได้ซักถามปัญหาต่าง ๆ จากครูประจำกลุ่มและเพื่อนร่วมกลุ่ม ครูประจำกลุ่มจะเป็นผู้อธิบาย ชี้แจงเนื้อหา ตลอดจนการแก้ปัญหาที่พบจากการทำแบบฝึกหัด และในชีวิตประจำวันร่วมกับนักศึกษา โดยที่ครูประจำกลุ่มมิใช่เป็นแต่เพียงครูที่ทำหน้าที่อธิบายเนื้อหาให้กับผู้เรียนเหมือนครูในโรงเรียนทั่วไป แต่จะเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ ปรีกษา ช่วยชี้แนะแนวทางต่าง ๆ ตลอดจนเป็นผู้ที่คอยทำหน้าที่กระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนได้มีกำลังใจที่จะศึกษาเล่าเรียน และยังเป็นผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้ นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และรู้จักปรับตนเองให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2530) ครูประจำกลุ่มจึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้กระบวนการเรียนการสอนการศึกษาทางไกลประสบผลสำเร็จ ดังนั้น คุณภาพของการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพวิธีเรียนทางไกล จึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูประจำกลุ่มเป็นสำคัญ ดังที่ ชนะ อัดดาก (2514) (อ้างถึงในสุจิตรา จันทรวินาศ, 2537) ได้กล่าวว่า “การศึกษาจะมีคุณภาพดีและบังเกิดผลตามแนวทางที่วางไว้ก็ต้องอาศัย “ครู” เป็นกำลังสำคัญ เพราะครูเป็นผู้ให้ความรู้ อบรมบ่มนิสัยและเตรียมผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี โดยเหตุนี้ ครูจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการพัฒนากำลังคน” นอกจากนั้น สุภร ศรีแสน (2523) กล่าวว่า ผู้ที่น่าจะมีบทบาทที่สุดที่จะช่วยฝึกให้คนคิดเป็น คือ ครู ซึ่งนับว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการฝึก เพราะทราบกันดีอยู่แล้วว่า ครูคือผู้ให้การศึกษา นั่นคือ หน้าที่หลัก และการศึกษาประการสำคัญข้อหนึ่งคือ การคิดเป็น จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า ครูจะต้องมีบทบาทสำคัญอย่างไร

กรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ไว้ดังนี้ คือ 1) ประชาสัมพันธ์

การเรียนตามหลักสูตรให้กลุ่มเป้าหมาย 2) จัดกิจกรรมการพบกลุ่มนักศึกษาให้แก่นักศึกษาทุกคน
 ครบทุกรายวิชาตลอดหลักสูตร โดยทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาแก่นักศึกษา 3) ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ
 ด้านการเรียนการสอน และแนะแนวแก่นักศึกษาทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน 4) วาง
 แผนการเรียนร่วมกับนักศึกษาในแต่ละภาคเรียน พร้อมติดตามและทบทวนช่วยแก้ไขปัญหา วาง
 แผนการสอน 5) มอบหมายให้นักศึกษาจัดทำแบบฝึกหัด แบบทดสอบ แฟ้มสะสมงาน และ/หรือ
 โครงการงานแล้วใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลการเรียนระหว่างภาค 6) ติดต่อประสานงานสถาน
 ประกอบการและสถานศึกษา เพื่อดำเนินการจัดการเรียนการสอน 7) ประสานงานกับสถาน
 ประกอบการอื่น ๆ ในกรณีที่มีนักศึกษามาเรียนสมทบจากหลายหน่วยงาน เพื่อร่วมกันวางแผนการ
 จัดการเรียนการสอน 8) ประสานงานและจัดหาวิทยากรหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเสริมเพิ่มพูน
 ความรู้ 9) อำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ จัดหา สนับสนุนและเสนอ
 ชื่อวัสดุการศึกษา 10) ดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาตามระเบียบที่
 กำหนด 11) ติดตาม กำกับ ดูแล นักศึกษา จนกว่าจะจบหลักสูตร 12) รวบรวมข้อมูลสรุป
 รายงานพร้อมส่งหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สถานศึกษา 13) ทำ
 หน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนและการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียน
 ตามที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนมอบหมาย 14) ควบคุมดูแลการจัดกิจกรรมของนักศึกษาให้เป็น
 ไปตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร (ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมการศึกษาอาชีพ, 2541) สำหรับการฝึก
 ปฏิบัติในหมวดวิชาชีพนั้น นักศึกษาจะต้องฝึกทักษะให้เกิดความชำนาญ ในการฝึกปฏิบัติดังกล่าว
 จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูประจำกลุ่มจะต้องเป็นผู้ให้ความรู้ ความเข้าใจ แนะนำ สาธิตให้ดู และช่วยแก้
 ปัญหาที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติด้วยตนเองนอกเวลาพบกลุ่ม เพื่อให้สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกวิธีและ
 มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับสมาลี สังข์ศรี (2540) ได้กล่าวไว้ว่า สำหรับวิชาชีพในส่วนของภาค
 ปฏิบัติที่เน้นการพบครู ควรฝึกกับครูมากกว่าส่วนอื่น ๆ นั้น เพราะส่วนนี้ถ้าให้เรียนด้วยตนเองจะ
 เข้าใจยากและถ้าไม่ได้ลงมือฝึกปฏิบัติแล้วจะไม่เกิดความเข้าใจ จะไม่สามารถทำได้จริง จะออกไป
 ปฏิบัติงานไม่ได้ ในการเรียนวิชาชีพหากที่จะเรียนรู้จากการอ่าน การฟัง หรือการดูด้วยตาเท่านั้น
 ต้องลงมือปฏิบัติจริงจึงจะได้ประสบการณ์ นอกจากนั้นครูประจำกลุ่มจึงมีหน้าที่ในการประเมิน
 ความก้าวหน้าของนักศึกษานั้น ๆ ด้วย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าบทบาทหลักที่สำคัญของครูประจำกลุ่มที่
 สามารถทำให้การพบกลุ่มมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์นั้น จะต้องประกอบ ด้วยบทบาท
 หลัก 5 ด้าน คือ บทบาทด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการแนะแนว ด้านการจัดกิจกรรมการเรียน
 การสอน ด้านการประสานงาน และด้านการวัดและประเมินผล

เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิถีเรียนทางไกล ยังอยู่ในระยะเริ่มแรกของการดำเนินงาน กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้ให้ความรู้แก่ครูประจำกลุ่มโดยฝึกอบรม เพื่อให้ครูประจำกลุ่มได้เข้าใจถึงหลักการจัดการศึกษาทางไกลและบทบาทหน้าที่ในการเป็นครูประจำกลุ่มตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ก่อนที่จะไปปฏิบัติภารกิจจริง แต่จากการที่ผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในการนิเทศการเรียนการสอน ตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 วิถีเรียนทางไกล ที่ดำเนินการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และได้มีโอกาสพูดคุยกับครูทำให้ทราบถึงปัญหาของครูประจำกลุ่มที่ไม่สามารถปฏิบัติตามหลักการพบกลุ่มการศึกษาทางไกลได้ เนื่องจากนักศึกษาที่มาเรียนมีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกันและครูประจำกลุ่มเองมีความรู้และประสบการณ์เฉพาะบางรายวิชาเท่านั้น การสอนจึงเน้นแต่สิ่งที่ตนเองมีความถนัด นอกจากนี้การสอนเสริมนั้นไม่มีความคล่องตัวในการปฏิบัติ ซึ่งขึ้นอยู่กับระเบียบและการดำเนินงานของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด (สัมภาษณ์ครูประจำกลุ่ม, 10 ธันวาคม 2540) ซึ่งตรงกับที่อุษา เทียนทอง (2530) ได้ศึกษาพบว่า "ครูประจำกลุ่มที่ผ่านการอบรมแล้ว แม้จะเข้าใจจุดประสงค์ของการพบกลุ่มว่า การพบกลุ่มมิใช่การสอนหนังสือเหมือนในระบบชั้นเรียน แต่เนื่องจากผู้เรียนมีความต้องการให้เป็นการเรียนการสอนมากกว่าการทำกิจกรรมใด ๆ ครูประจำกลุ่มจึงสนองตอบตามที่ผู้เรียนต้องการ ประกอบกับครูประจำกลุ่มบางคนขาดทักษะในการจัดกิจกรรมที่เป็นการชักจูงให้ผู้เรียนเปลี่ยนทัศนคติในเรื่องการเรียนการสอน โดยใช้กระบวนการกลุ่ม"

การที่ครูประจำกลุ่มจะปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมนั้นควรคำนึงถึงบทบาท เพราะบทบาทผูกพันอยู่กับตำแหน่งมิใช่ขึ้นอยู่กับบุคคล บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งใดต้องเรียนรู้ว่าจะปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร และผู้อื่นหวังจะให้เขาปฏิบัติอย่างไรด้วย การดำรงตำแหน่งของครูประจำกลุ่มก็เช่นกัน จะต้องรู้จักบทบาทของตน จะต้องรู้ว่าอะไรที่ต้องปฏิบัติและผู้อื่นมุ่งหวังให้เขาปฏิบัติอย่างไร ครูประจำกลุ่มจะไม่สามารถแสดงบทบาทในการปฏิบัติงานของตนเองได้ ถ้าขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของบทบาทอันเป็นที่มุ่งหวังดังกล่าว ดังนั้น พฤติกรรมของครูประจำกลุ่มขึ้นอยู่กับความมุ่งหวังของตนเองว่าควรปฏิบัติเช่นไร จึงจะเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ในขณะเดียวกันก็ขึ้นอยู่กับความมุ่งหวังของผู้อื่นที่ต้องการให้ทำเช่นไรในสภาพนั้น ๆ บางครั้งความมุ่งหวังทั้งสองประการนี้ขัดแย้งกันอยู่และก่อให้เกิดความลำบากใจแก่เจ้าของบทบาท ซึ่งความขัดแย้งในบทบาทย่อมเกิดขึ้นได้ในทุกสังคม และทุกกลุ่มคนในสังคม โดยเฉพาะสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ บทบาทเดิมไม่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ในสังคมบทบาทใหม่ก็ยังไม่ถูกกำหนดให้แน่ชัด การศึกษาบทบาทที่เป็นระบบและชัดเจนนั้น ควร

จะต้องศึกษาจากความต้องการในการปฏิบัติจริงของผู้สวมบทบาทและความคาดหวังในตำแหน่งหรือสถานภาพนั้นของคนส่วนใหญ่ในสังคมด้วย กลุ่มคนในสังคมจึงจะอยู่รวมกันได้อย่างมีระบบไม่เกิดปัญหาความวุ่นวายสับสนในบทบาทของตน (ธวัชชัย คุ่มท่าไม้, 2534)

การปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มที่จะให้เหมาะสมตามบทบาทของตน จึงขึ้นอยู่กับความมุ่งหวังของตัวครูประจำกลุ่มเอง บทบาทหรือหน้าที่ความรับผิดชอบที่กำหนดให้สำหรับตำแหน่งและความมุ่งหวังของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเหล่านี้ จัดว่ามีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มเป็นอย่างมาก จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องหาทางศึกษาให้เป็นที่เข้าใจตรงกัน

จากที่มาและปัญหาดังกล่าวพบว่าครูประจำกลุ่มบางส่วนไม่สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ตามหลักการจัดการศึกษาทางไกลและแนวทางการปฏิบัติงานที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนดให้โดยเฉพาะการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ซึ่งเน้นที่การฝึกทักษะอาชีพ ดังนั้น ครูประจำกลุ่มจะมีบทบาทสำคัญในการฝึกปฏิบัติในเรื่องของวิชาชีพให้นักศึกษาเกิดความชำนาญ บทบาทที่คาดหวังของครูประจำกลุ่ม จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ครูประจำกลุ่มจะต้องตระหนักถึง จากการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ครูประจำกลุ่มได้ทราบถึงบทบาทของตนเองที่ควรจะปฏิบัติ ตลอดจนสิ่งที่ตนได้ปฏิบัติจริงโดยได้จากความคิดเห็นของตนเองว่าเป็นเช่นไร รวมถึงนักศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการปฏิบัติและมีปฏิสัมพันธ์ในการจัดการเรียนการสอนกับครูประจำกลุ่มโดยตรงเป็นผู้มองก็จะทำให้ได้รับข้อมูลที่ครอบคลุมกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มและนักศึกษาที่มีต่อบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ใน 5 ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการแนะแนว ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการประสานงาน และด้านการวัดและประเมินผล เหตุผลที่เปรียบเทียบเฉพาะครูประจำกลุ่มกับนักศึกษา ก็เพราะการเรียนการสอนนั้นบุคคลที่เกี่ยวข้องและใกล้ชิดกันมากก็คือครูกับนักศึกษา นักศึกษามีปฏิสัมพันธ์กับครูอย่างใกล้ชิด สามารถมองบทบาทของครูในเรื่องของรายละเอียดได้ชัดเจน ในการศึกษาครั้งนี้ จึงประกอบไปด้วยบุคคล 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ครูประจำกลุ่ม จะมีบทบาทหน้าที่ในด้านต่าง ๆ เช่น จัดกิจกรรม การพบกลุ่ม ให้คำแนะนำช่วยเหลือด้านการเรียนการสอน วางแผนร่วมกับนักศึกษา ตรวจสอบ ฝึกหัด แบบทดสอบ จัดทำคะแนนระหว่างเรียนและปลายภาคเรียน เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ นักศึกษา จะต้องเข้าร่วมกิจกรรมการพบกลุ่ม วางแผนการเรียน สำหรับตนเองร่วมกับครูประจำกลุ่มเพื่อให้สามารถทำกิจกรรมการเรียนการสอนได้ครบตามเกณฑ์ ที่กำหนดในหลักสูตร

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาทั่วประเทศ เนื่องจากเห็นว่าสภาพท้องถิ่น วัฒนธรรม ภูมิประเทศรวมทั้งการดำเนินชีวิตของประชาชนในแต่ละภาคแตกต่างกันไป โดยเฉพาะสถานการณ์ ที่มีผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตร วิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ตั้งแต่เริ่มทดลองใช้หลักสูตรจนถึงปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2541 ได้มีการขยาย ผลการใช้หลักสูตรใน 3 ประเภทวิชา คือ ประเภทวิชาพาณิชยกรรม ประเภทวิชาอุตสาหกรรม และประเภทวิชาคหกรรม ดังนั้น ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะสาขาวิชาแรกที่เริ่มทดลองใช้หลักสูตร ตั้งแต่ปีการศึกษา 2539 คือ สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ สาขาวิชาการ จัดการ และสาขาวิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว โดยศึกษาความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มและ นักศึกษาที่มีต่อบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มหลัก สูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 จะทำให้ได้ข้อมูลไป พัฒนาการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มให้มีความเหมาะสมและนำไปปรับปรุงกระบวนการฝึ กอบรมครูประจำกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มและนักศึกษา ที่มีต่อบทบาทที่คาดหวัง และบทบาทที่เป็นจริงในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ใน 5 ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการแนะ แนว ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการประสานงาน และด้านการวัดและประเมินผล

2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างบทบาทที่คาดหวัง และบทบาทที่เป็นจริงใน การปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ใน 5 ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการแนะแนว ด้านการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ด้านการประสานงาน และด้านการวัดและประเมินผล ตามความคิดเห็นของครู ประจำกลุ่มและนักศึกษา

3. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มและนักศึกษา ที่มีต่อบทบาทในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ใน 5 ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการแนะ แนว ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการประสานงาน และด้านการวัดและประเมินผล ทั้งบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริง

สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของคน ซึ่งย่อมจะมีความแตกต่างกันไป ดังที่ ตูซา จันทรอม (2524) ได้กล่าวว่าความคิดเห็นของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดย่อมแตกต่างกันไป ซึ่งสอดคล้องกับเกทเซล และคนอื่น ๆ (Getzels, and others, 1968) (อ้างถึงในรัชชัย คุ้มท่าไม้, 2534) ได้ให้ความเห็นว่าความคาดหวังย่อมแตกต่างกันไป เพราะคนเรามีความแตกต่างกันทางความคิดและความต้องการในแบบสังคมทุกชนิด พฤติกรรมทางสังคมของบุคคลได้รับ อิทธิพลมาจากความคาดหวังของบุคคลประการหนึ่งกับความต้องการส่วนตัวของตนเองอีก ประการหนึ่ง จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานเพื่อการวิจัยดังนี้

1. ครูประจำกลุ่ม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวัง และบทบาทที่เป็นจริงในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 แตกต่างกัน

2. นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 แตกต่างกัน

3. ครูประจำกลุ่มและนักศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 แตกต่างกัน

4. ครูประจำกลุ่มและนักศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มและ นักศึกษาที่มีต่อบทบาทที่คาดหวัง และบทบาทที่เป็นจริงในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มหลัก สตรีการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ในด้านการประชา สัมพันธ์ ด้านการแนะแนว ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการประสานงาน และด้าน การวัดและประเมินผล

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยครูประจำกลุ่มและนักศึกษาในภาค เรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2541 ที่ผ่านกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 มาแล้วอย่างน้อย 1 ภาคเรียน โดยศึกษาเฉพาะ สาขาวิชาแรกที่เริ่มทดลองใช้หลักสูตรตั้งแต่ปีการศึกษา 2539 คือ สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ การ จัดการ การโรงแรมและการท่องเที่ยว และภาษาอังกฤษธุรกิจ ในประเภทวิชาพาณิชยกรรม ของ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดทั่วประเทศ ดังนี้

1.1 ครูประจำกลุ่ม ได้แก่ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากสถานศึกษา/สถาน ประกอบการ ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน การพบกลุ่มในกระบวนการ เรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2541 ซึ่งทำหน้าที่เป็นครูประจำกลุ่มมาแล้วอย่างน้อย 1 ภาค เรียน จำนวน 198 คน

1.2 นักศึกษา ได้แก่ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2541 ซึ่งผ่านการลงทะเบียนเรียนมาแล้วอย่างน้อย 1 ภาคเรียน จำนวน 3,577 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

2.1.1 ครูประจำกลุ่ม

2.1.2 นักศึกษา

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นของครูประจำกลุ่ม และนักศึกษา แบ่งออก เป็น 2 ด้าน คือ

2.2.1.ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทที่คาดหวังในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่ม หลักสตรีการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ใน 5 ด้าน คือ

ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการแนะแนว ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการประสานงาน และด้านการวัดและประเมินผล

2.2.2 ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทที่เป็นจริงในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ใน 5 ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการแนะแนว ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการประสานงาน และด้านการวัดและประเมินผล

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้เข้าใจความหมายของคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยจึงกำหนดความหมายไว้ดังนี้

1. บทบาทที่คาดหวัง หมายถึง พฤติกรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรปฏิบัติของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ใน 5 ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการแนะแนว ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการประสานงาน และด้านการวัดและประเมินผล
2. บทบาทที่เป็นจริง หมายถึง พฤติกรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ปฏิบัติอยู่จริงของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ใน 5 ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการแนะแนว ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการประสานงาน และด้านการวัดและการประเมินผล
3. ด้านการประชาสัมพันธ์ หมายถึง การเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับงานการศึกษานอกโรงเรียนและข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้ทราบอย่างทั่วถึง
4. ด้านการแนะแนว หมายถึง การบริการให้คำปรึกษาหารือ ในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน การประกอบอาชีพ เพื่อช่วยเหลือให้นักศึกษาให้รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง
5. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ การแก้ปัญหา การวางแผนพบกลุ่ม จัดกิจกรรมการพบกลุ่ม
6. ด้านการประสานงาน หมายถึง การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน เพื่อขอความร่วมมือและให้การสนับสนุนการทำกิจกรรมของนักศึกษาตลอดจนอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้

7. ด้านการวัดและประเมินผล หมายถึง การศึกษาระเบียบ เกณฑ์การให้คะแนน ระหว่างภาคเรียน การตรวจแบบฝึกหัด จัดทำคะแนนระหว่างเรียนและปลายภาคเรียน ติดตาม กำกับดูแล

8. ครูประจำกลุ่ม หมายถึง บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากสถานศึกษาและ/หรือสถานประกอบการซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนการพบกลุ่มในกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2541 ซึ่งได้ทำหน้าที่เป็นครูประจำกลุ่มมาแล้วอย่างน้อย 1 ภาคเรียน ในประเภทวิชาพาณิชยกรรม ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดทั่วประเทศ

9. นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2541 ซึ่งผ่านการลงทะเบียนเรียนมาแล้วอย่างน้อย 1 ภาคเรียน ประเภทวิชาพาณิชยกรรม ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดทั่วประเทศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางให้ครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ได้ตระหนักถึงบทบาทของตนเอง และปรับปรุงให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

2. เป็นแนวทางให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ได้ตระหนักถึงบทบาทที่คาดหวัง และบทบาทที่เป็นจริง ในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 จากความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มและนักศึกษา ซึ่งจะไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาการฝึกอบรมครูประจำกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความคาดหวังของนักศึกษาที่มีต่อบทบาทในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 เพื่อครูประจำกลุ่มจะได้นำไปพัฒนาบทบาทของตนเองในเรื่องการประชาสัมพันธ์ การแนะแนว การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประสานงาน และการวัดและการประเมินผล

4. เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างกลุ่มครูประจำกลุ่มและนักศึกษา จะได้ความแตกต่างของการรับรู้ในเรื่องของบทบาทของครูประจำกลุ่มในการปฏิบัติงาน ทั้งในบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง ในด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการแนะแนว ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการประสานงานและด้านการวัดและประเมินผล เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานได้เหมาะสมกับสภาพการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539